

2. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / Э. Дж. Макдоннелл (при содействии) С. Жильцов (пер. с англ.). – С.Пб.: Питер, 1999. – 416 с.
3. Бонк И.А. Стратегия и тактика управления финансами. – К.: Либідь, 1996. – 386 с.
4. Дикань В.Л. Реформирование экономики Украины и конкурентоустойчивость предприятия. – Харьков: Основа, 1997. – 345 с.
5. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночной экономики. – Харьков: РИО ХГЭУ, 1997. – 246 с.
6. Унковская Т.Е. Финансовое равновесие предприятия. – К.: Генеза, 1997. – 328 с.
7. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент. – М.: Издательско-книготорговый центр «Маркетинг», 2002. – 892 с.

Получено 20.12.2004

УДК 339.137.2 : 332.14 : 338.12

Т.В.СЕМКО, канд. экон. наук, В.О.БЕЗУГЛА
Кременчужский державний політехнічний університет

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНУ В СИСТЕМІ ЦИКЛІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Розглядається вплив циклів на механізм формування конкурентоспроможності регіонів. Доведено необхідність врахування закономірностей циклічного розвитку не тільки країни взагалі, а й природи економічних циклів окремих її регіонів, звертаючи увагу на можливість неспівпадіння характеру цих циклів. Зроблено висновки та обгрунтовано причини забезпечення державного регулювання, спрямованого на пом'якшення циклічних розбіжностей країни і регіонів.

Перехід України до етапу стабілізації економічного зростання пов'язаний зі значними структурними перебудовами і неможливий без формування конкурентоспроможності її регіонів. Вирішення даної проблеми привертає увагу до природи циклічних явищ та їх впливу на механізм формування конкурентоспроможності регіонів.

Циклічність – загальна форма руху національних господарств і світового господарства як єдиного цілого [8]. Вона виражає нерівномірність функціонування різних елементів національного господарства, економічного прогресу. Закономірно відзначити, що циклічність є найважливішим фактором економічної динаміки розвитку. З точки зору законів діалектики циклічність – це рух процесу по спіралі, що характеризує її як прогресивну форму розвитку. Кожний цикл має свої фази і свою тривалість. Характеристика фаз неповторні у своїх конкретних показниках, вони є оригінальними як в історичному, так і в регіональному аспектах.

Дослідженням проблем циклічності економічного розвитку займалися такі відомі вчені як Н.Кондратьєв [5], Л.Мендельсон [6],

С.Меншиков і Л.Клименко [7]. Окремо слід відзначити Л.Дєдова, Ю.Ейсснер [1], в роботах яких досліджується структура господарства та пояснюється специфіка криз у країнах – колишніх республіках СРСР.

Однак і досі залишається невирішеним значне коло теоретичних і практичних питань, серед яких – вплив циклічних коливань економіки на конкурентоспроможність регіонів. Під час прийняття управлінських рішень щодо регіонального розвитку недостатньо враховується існування розбіжностей характеру економічних циклів в окремих регіонах і в країні взагалі.

Аналізуючи економіку України, необхідно відзначити, що сьогодні вона знаходиться на стадії підйому економічного циклу, про що свідчить нарощування ВВП (валового внутрішнього продукту) протягом 1996-2002 рр. (з 81,5 до 225,8 млрд. грн.) на основі статистичних даних [11].

З цього закономірно постає питання: який характер має економічний цикл притаманний Україні?

Відкритість ринкової економіки стимулювала приплив інвестицій в промисловість, тому що саме в цьому секторі, в першу чергу, почала розроблятися відповідна нормативна база і відбулися структурні перебудови, а в сільськогосподарському секторі економіки продовжувала своє існування державна монополія, що спричинило значний розрив у фазах підйому циклів промисловості і сільського господарства (рис.1) і відповідно значний відрив у темпах економічного розвитку промислових і сільськогосподарських регіонів.

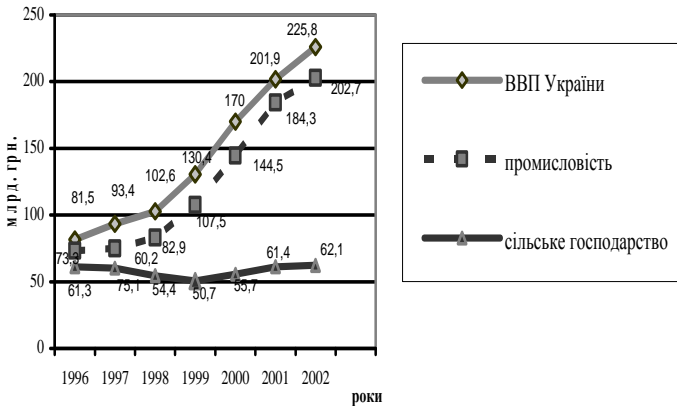

Рис.1 – Динаміка ВВП в промисловості і сільському господарстві України

Наприклад, Полтавський регіон компенсував різке падіння показників сільського господарства за рахунок вигідного географічного розташування (проходження по території газо- та нафтопроводів) і наявності потужних конкурентоспроможних промислових підприємств, що відповідно забезпечило перевищення ВДВ (валової доданої вартості) на одну особу по Полтавському регіону, на одну особу по Україні (рис.2), і так відбулося ще в семи промислових регіонах України (Дніпропетровському, Донецькому, Запорізькому, Київському, Одеському, Харківському, м.Київ), які за показниками економічного розвитку та ВДВ на одну особу слід вважати конкурентоспроможними.

Виходячи з цього, правомірно визнати, що в Україні нині переважає промисловий цикл економічного розвитку. Це підтверджується також і тим, що протягом дослідженого періоду (1998-2001 рр.) конкурентоспроможними були регіони, які мають сильний промисловий потенціал.

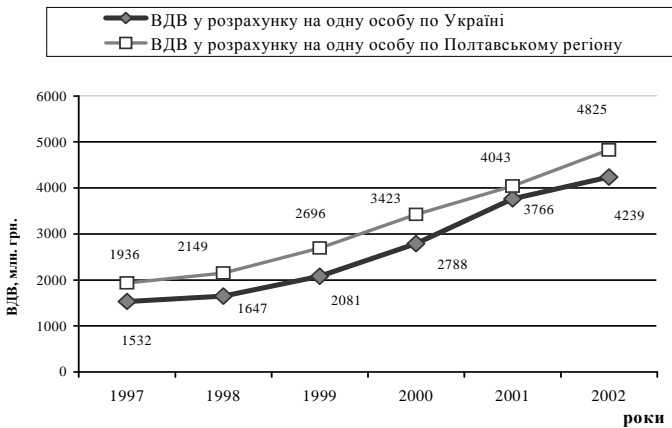

Рис.2 – Динаміка ВДВ протягом 1997-2002 рр.

Конкурентоспроможність інших регіонів має перехідний (об’єктивний) характер, що пояснюється незбігом характеру економічних циклів в окремих регіонах і в країні взагалі.

Але виникає питання: чи зможуть лише промислові регіони забезпечити подальше довгострокове зростання економіки країни? Для відповіді на це питання необхідно звернутися до причин виникнення криз економічних циклів.

З часів індустріальної стадії капіталізму уряди країн постійно борються з хворобою будь-яких економік – структурними, загальноеко-

номічними, галузевими, територіальними, соціально-економічними, енергетичними, сировинними, екологічними, валютно-фінансовими, бюджетними, управлінськими, технологічними та іншими кризами [2, с.175]. Найбільш розповсюдженими сьогодні є наступні напрями дослідження причин криз економічних циклів:

по-перше, протиріччя між виробництвом, що прагне до розширення і не встигаючим за ним ростом платоспроможного попиту. В даному випадку економічна криза є не тільки результатом порушення пропорційності розвитку суспільного виробництва, але й імпульсом до досягнення рівноваги й збалансованості національної економіки;

по-друге, кризи недоспоживання народних мас, що викликають обвал виробництва. При цьому слід допустити, що нерівномірна динаміка споживання, виходячи із взаємодії ринкових законів попиту та пропозиції, скоріше наслідок ніж причина економічного циклу;

по-третє, економічна криза як результат відсутності пропорцій між галузями й регіонами.

Необхідно звернути увагу ще на дві кризи, які в подальшому можуть настигнути економіку України, якщо вона буде орієнтуватися лише на регіони з промислово-розвинутим потенціалом:

1. *Вичерпаність ресурсів.* Будь-які ресурси не є безмежними, рано чи пізно вони закінчуються і якщо пріоритетною буде лише одна галузь економіки (наприклад, промисловість), то відбудеться галузева монополізація регіону, і тим важче буде переорієнтація на інші наявні ресурси.

2. *Екологічні проблеми.* Для доведення актуальності даного напрямку доцільно простежити динаміку забруднення навколишнього середовища по регіонах України (рис.3-5) на основі статистичних даних [11].

Порівняльний аналіз свідчить, що за основними напрямками забруднення навколишнього середовища, такими як викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря; скидання забруднених вод у природні поверхневі води; наявність промислових токсичних відходів на території підприємств безперечними лідерами є саме промислові регіони країни (Дніпропетровський, Донецький, Запорізький, Харківський, Одеський).

Світова практика свідчить, що розміщення на території того чи іншого регіону екологічно шкідливих, але продуктивних підприємств є досить привабливим для короткострокового періоду, оскільки дозволяє вирішити проблему зайнятості, збільшує надходження до місцевого бюджету. Однак в довгостроковій перспективі ліквідація наслідків діяльності екологічно нестабільного підприємства може бути непо-

сильним тягарем для місцевого бюджету, що призведе до фази депресії у циклічному розвитку регіону.

Враховуючи попередні висновки доречно стверджувати, що ігнорування факту розбіжностей характеру економічних циклів в окремих регіонах і в країні взагалі призведе до результату, подібному фізичному явищу – інтерференції, тобто підсиленню розвитку в одних регіонах і послабленню в інших. Доцільно відзначити, що інтерференційні максимуми, тобто максимальний економічний підйом буде спостерігатися в тих регіонах, в яких характер економічних циклів співпаде з характером циклу розвитку економіки держави, а інтерференційні мінімуми в регіонах з протифазними державному циклами.

Але не слід забувати, що в традиційно сільськогосподарській країні на зміну промислового циклу у разі підтримки Урядом може прийти сільськогосподарський. Про це свідчить різкий підйом сільського господарства з 2000 р. у зв'язку з Указом Президента України “Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку” в результаті якого відбувся перехід від політики безпосередньої підтримки аграрного сектора до політики створення сприятливих правових та адміністративних умов для самостійного економічного розвитку. Тому відсутність державного регулювання, спрямованого на пом'якшення циклічних розбіжностей між країною і регіонами, відповідно до сутності хвильових процесів, може призвести до того, що буде відбуватися стихійне та неконтрольоване підсилення економічного розвитку то в одній групі регіонів, то в іншій, що ніколи не дозволить досягти збалансування соціально-економічного розвитку всіх регіонів України.

Тому, виходячи з того, що Україна має потужний природо-ресурсний потенціал (23% європейських і 3% світових ресурсів чорноземів), конкурентні переваги щодо економіко-географічного та геополітичного розташування, близькі ринки збуту сільськогосподарської продукції, зручні транспортні комунікації, багатотисячолітній досвід землеробської праці, але досі залишається відсталою в аграрному розвитку країною, правомірно, підкреслити необхідність перебудови й розвитку сільських депресивних регіонів. Такої ж думки дотримуються вчені-економісти: І.Кобута [4], Н.Л.Касянова [3], В.П.Рябонь [9], П.Т.Саблук [10].

Сільські регіони в Україні необхідно розглядати як особливі соціо-виробничо-територіальні системи, для сталого розвитку яких Уряд повинен забезпечити взаємозв'язок і взаємозумовленість між способами господарювання, характером сільськогосподарського природокористування, формами власності на землю, з одного боку, та соціально-

економічним та екологічним станом сільських територій – з другого.

Проведене дослідження свідчить, що під час розробки стратегій щодо формування конкурентоспроможних регіонів України необхідно враховувати не тільки закономірність циклічного розвитку країни взагалі, а й природу економічних циклів окремих її регіонів, звертаючи увагу на можливість незбігу характеру цих циклів.

1. Дедов Л., Эйснер Ю. О специфике структурных циклов // Общество и экономика. – 2002. – № 10-11. – С.227-238.

2. Губерна Г., Ляшенко В. Процесс структурной перебудови економіки України: регіональний аспект // Управління сучасним містом. – 2004. – № 4-6 (14). – С.175-180.

3. Касянова Н.Л. Методичні підходи до структуризації виробництва та формування регіональних ринків агропродовольчої продукції // Економіка АПК. – 2000. – №3. – С.89-94.

4. Кобута І. Удосконалення експортно-імпоротної політики України в зовнішній торгівлі агропродовольчою продукцією // Актуальні питання аграрної політики: Зб. праць. – К., 2002. – С.413-450.

5. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры. Доклады и их обсуждение в институте экономики. – М.: Российская ассоциация научных исследований, 1928. – 288 с.

6. Мендельсон Л.А. Теория и история экономических кризисов и циклов. – М.: Мысль, 1964. – 256 с.

7. Меньшиков С.И., Клименко Л.А. Длинные волны в экономике. Когда общество меняет кожу. – М.: Международные отношения. – 1989. – 272 с.

8. Овчинников Г.П. Макроэкономика. – СПб.: Техническая книга, 1993. – С.147-169.

9. Рябоконе В.П. Соціально-економічні проблеми розвитку агропромислового комплексу України в сучасних умовах. – К.: ІАЕ УААН, 2000. – 355 с.

10. Саблук П. Т., Карич Д. Я., Коваленко Ю. С. Основи організації сільськогосподарського ринку. – К., 1997. – 140 с.

11. Статистичний щорічник України за 2002 рік / Держкомстат України. – К.: Техніка, 2003. – 598 с.

Отримано 19.01.2005

УДК 658.12.22 : 339.137

И.А.ГУБАРЕВА

Украинская государственная академия железнодорожного транспорта, г.Харьков

МЕТОД ОЦЕНКИ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСА ПРЕДПРИЯТИЯ

Предлагается метод оценки конкурентного статуса предприятия на базе существующих подходов к определению количественной оценки уровня конкурентоспособности предприятия, позволяющий определить слабые функциональные места и элементы процесса труда его деятельности.

В современных условиях особую актуальность приобретает проблема повышения конкурентоспособности отечественных товаропроизводителей. Решение этой проблемы напрямую зависит от способности предприятий выжить в долгосрочной перспективе и обеспечить